

**VILHELMINA
KOMMUN**
VUALTJEREN TJIELTE

Samiskt förvaltningsområde

Mål och riktlinjer
Allmänna utskottet 24-10-29

Innehåll

Inledning	3
Regeringens minoritetspolitiska mål	4
Kommunens skyldigheter för samer enligt LoNM	4
Kommunens skyldigheter för övriga nationella minoriteter enligt LoNM	4
Mål och riktlinjer för Vuoltjeren tjielte som samisk förvaltningskommun	5
Samisk samrådsgrupp	7
Rätten att använda samiska hos myndigheter	7
Samverkan över kommun-, läns- och nationsgränser	8
Samisk förskoleverksamhet	8
Modersmålsundervisning och integrerad samisk undervisning	9
Samisk äldreomsorg	10
Utbildnings- och informationsinsatser	11
Revitalisering av det samiska språket	11
Samisk kultur	12
Finansiering	12
Uppföljning och återrapportering	12
Bakgrund till minoritetspolitiken	13
Det samiska språket	14
Språksituationen inom Vuoltjeren tjielte	15
Samer i Vuoltjeren tjielte	16
Samebyar	16
Referenser	18

Inledning

Vuoltjerens tjjelte är sedan lagen trädde i kraft 1 januari 2010 en samisk förvaltningskommun och omfattas av Lagen om minoriteter och minoritetsspråk, LoNM (2009:724). Lagen ställer särskilda krav på förvaltningskommunerna som ska verka för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter. Minoritetslagen har reviderats för att ytterligare stärka rättigheter och skyldigheter och den 1 januari 2019 trädde den nya lagen i kraft.

Tidigare språk- och kulturinventeringar visar tydligt att den samiska befolkningen i Vuoltjerens tjjelte har stark vilja att återta och utveckla sitt språk. Kommunen bör därför kraftfullt agera för språkbevarande insatser till samer i alla åldrar. Det behövs många samiska arenor där språk och kultur ingår naturligt. För att den traditionella kunskapsöverföringen ska fortsätta behöver vi många vuxna som kan förmedla den samiska kulturen och behärskar språket för att kunna stödja barnens utveckling och därmed få ett livskraftigt och levande språk.

Denna handlingsplan innehåller riktlinjer för att skydda de lagliga rättigheterna och fungera som ett ramverk för verksamheterna, utifrån gällande lagstiftningar, konventioner och urfolksdeklarationen.¹ Konkretiseringen av målen sker på verksamhetsnivå inom alla förvaltningar och i samråd med berörda minoriteter. Ansvariga förvaltningar upprättar även egna mål och åtgärder för att säkerställa den samiska minoritetens rättigheter. Handlingsplanen ska vara ett dynamiskt verktyg och styras efter aktuella behov. Den bör revideras vart fjärde år medan rambudgeten justeras årligen. Vid framtagandet av denna har berörda förvaltningar och enheter samt samiska samrådsgruppen givits möjlighet att medverka.

---

¹ LoNM 2009:274, Språklagen 2009:600, Bibliotekslagen 2013:801, Skollagen 2010:800, Socialtjänstlagen 2001:453, Diskrimineringslagen 2008:567, Lag om förenta nationernas konvention om barnets rättigheter 2018:1197, Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket 2022:66, FN's deklaration om ursprungsfolkens rättigheter, Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Regeringens minoritetspolitiska mål

Regeringens övergripande mål är att:

- Stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.
- Motverka diskriminering och utsatthet.
- Säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen.

Kommunens skyldigheter för samer enligt LoNM

- Informera samerna om deras rättigheter
- Främja samernas språk och kultur
- Ge samerna inflytande i frågor som berör dem
- Ge möjlighet att använda samiska i kontakt med kommunen
- Erbjudna förskoleverksamhet helt eller till en väsentlig del på samiska
- Erbjudna äldreomsorg helt eller till en väsentlig del på samiska
- Synliggöra samernas språk och kultur

Kommunens skyldigheter för övriga nationella minoriteter enligt LoNM

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (LoNM 2009:724) är en rättighetslagstiftning och den innehåller allmänna bestämmelser, det så kallade grundskyddet, som omfattar samtliga fem nationella minoriteter oavsett om man ingår i ett förvaltningsområde eller ej. Grundskyddsparagraferna 3 - 5b §§ (SFS 2009:724) anger att kommunen ska:

- På lämpligt sätt informera om deras rättigheter.
- Skydda och främja språken finska, meänkieli, jiddisch och romani chib.
- Ge möjlighet för de nationella minoriteterna att behålla och utveckla sin kultur. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska särskilt främjas.
- Ge möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda i sådana frågor, det gäller barn och unga.

- Erbjudna förskoleverksamhet och äldreomsorg, helt eller till väsentlig del, om kommunen har tillgång till språkkunnig personal.
- Verka för att det finns personal med kunskaper i finska och meänkieli där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Mål och riktlinjer för Vuoltjeren tjielte som samisk förvaltningskommun

”De nationella minoritetsspråken och kulturerna är en värdefull del av det svenska kulturarvet. För att på ett positivt sätt markera detta bör de nationella minoriteterna och detta kulturarv synliggöras i samhället. Det påverkar majoritetsbefolkningens förståelse för grupperna och deras situation och de stärker minoriteternas möjligheter att värna sina språk och kulturer” (Regeringens proposition 2008/09:158).

Vuoltjeren tjielte ska ge samiska barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar som majoritetsbefolkningen att bibehålla och utveckla sitt språk, sin kultur och identitet. Detta ska prioriteras i utbildningssystemet. I övrigt ska alla kommunens elever få kunskap om samisk historia och situation idag, både lokalt och nationellt.

Den samiska befolkningen i Vuoltjeren tjielte ska få vård och omsorg av samiskspråkig personal med samisk kulturkompetens. Samer och övriga nationella minoriteter ska ha möjlighet att bibehålla sin kultur och identitet.

Vuoltjeren tjielte ska lyfta fram samer, samisk kultur och verksamhet som en positiv och självklar del av samhället. Kommunen ska även skapa förutsättningar för språkrevidering och utveckling av kultur. Vuoltjeren tjielten medborgare, personal och politiker ska få kunskap om samisk historia, kultur och kopplingen till traditionell markanvändning.

Samernas användning av mark och vatten ska lyftas fram och tas hänsyn till i kommunala beslut. Det gäller såväl renskötsel som övrigt samiskt resursutnyttjande och kulturhistoriska värden. Traditionell samisk kunskap om mark och vatten ska tas tillvara i kommunens arbete.

Samer ska ha reellt inflytande i kommunala frågor som berör dem. Det är upp till respektive utskott och verksamhet att kartlägga vilka frågor som berör och därefter samråda enligt minoritetslagen eller konsultera enligt konsultationsordningen.

Den samiska befolkningen och övriga nationella minoriteter ska få information om sina rättigheter att använda sitt minoritetsspråk vid myndighetskontakter.

Vuoltjeren tjielte ska vara en arbetsgivare som har och värdesätter personal med kompetens i samiska, övriga nationella minoritetsspråk och samisk kultur. Vid nyanställningar ska samisk språk- och kulturkompetens anses som en merit.

Inflytande och delaktighet genom samråd och konsultation

Inflytande och delaktighet utgör ett fundament i minoritetspolitiken, SFS 2009:724 § 5, § 5a, § 5 b, och ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna. Det centrala syftar till att åstadkomma delaktighet i beslutsprocessen så att de nationella minoriteternas behov och förutsättningar beaktas och tillgodoses. Det kan till exempel handla om remissbehandling, fördjupade dialoger i sakfrågor, hearings och samråd genom strukturerade dialoger.

Samråd ska enligt lagen utföras via strukturerade dialoger. Detta innebär att kommunen ska samråda med nationella minoriteter i ett skede där det fortfarande finns möjlighet att påverka kommande beslut. Regeringen förespråkar även i preposition 2008/09:158 att man i beredningen av frågor som berör nationella minoriteter medvetet ska arbeta med konsekvensanalyser, att endast informera om åtgärder eller beslut är inte tillräckligt.

Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (konsultationsordningen) trädde i kraft den 1 mars 2024. I ärenden som kan få särskild betydelse för samerna är kommunen skyldig att konsultera företrädare för det samiska folket. Till företrädare räknas Sametinget, samebyar samt samiska organisationer.

Ärenden som kan bli aktuella för konsultation är till exempel kulturmiljöfrågor, markanvändning, näringsfrågor, gruvor, vindkraft, turism, skogsfrågor och övrig kultur med mer.

Inflytande och konsultation gällande mark och vattenanvändning

Vualtjeren tjielte anordnar specifika samrådsmöten med från Vilhelmina södra och Vilhelmina norra samebyar när det gäller frågor som berör exploateringar, turism, marker, översiktsplaner mm.

- Kontinuerliga samrådsmöten med Vilhelmina södra och Vilhelmina norra samebyar. I dessa samrådsmöten deltar kommunledningen, berörda förvaltningschefer och representanter från samebyarna.

Samisk samrådsgrupp

Vualtjeren tjjelte har en samisk samrådsgrupp. Den består av representanter från samebyar, sameföreningar och kommunen. Samrådsgruppen bistår i hantering av minoritetsfrågor och är ett rådgivande organ i frågor som berör samer. Samrådsgruppen arvoderas enligt det kommunala arvodes- och ersättningsreglementet.

Åtgärder

- Kontinuerliga samrådsmöten med den samiska samrådsgruppen. Vid frågor som rör specifika verksamheter bjuds berörda chefer/personal in till samrådsmöte
- Genomföra öppna samråd med de övriga nationella minoriteterna i kommunen samt icke föreningsaktiva

Rätten att använda samiska hos myndigheter

Enligt SFS 2009:724 § 8 – 12 har enskilda har rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med kommunen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende är kommunen skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har även rätt att efter begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på samiska. Kommunen har möjlighet att fastställa särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av samisktalande. Ovanstående gäller även finska och meänkieli om kommunen har personal som behärskar dessa minoritetsspråk.

Mål och åtgärder

Vualtjeren tjjelte ska informera berörda och allmänhet om LoNM 2009:724 och upprätta väl fungerande rutiner för att tillgodose samernas rätt och möjlighet att använda samiska i kontakt med kommunen. Kommunen ska även eftersträva att kunna bemöta finnar och tornedalingar på sina språk, om det inom kommunens förvaltning finns personal som behärskar finska och/eller meänkieli.

- Informera berörda samt allmänheten om LoNM 2009:724

- Utfärda rutiner för hantering av inkommande ärenden
- Utfärda rutiner för att anlita auktoriserade tolkar

Samverkan över kommun-, läns- och nationsgränser

Samverkan över alla gränser kan ge både praktiska och ekonomiska fördelar.

Mål och åtgärder

Vualtjeren tjjelte ska aktivt verka för samarbete med andra förvaltningskommuner (både på svensk och norsk sida) och övriga samarbetspartners med intressen inom nationell minoritetspolitik, för samordningsvinster och utbyte av åtgärdsförslag mot gemensamma mål.

Samisk förskoleverksamhet

Den 1 januari 2019 förstärktes lagen om nationella minoritetsspråk i förskolan och flyttades till skollagen. Den nya lydelsen i Skollagen (2010:800) 8 kap § 12a är nu: En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska

”Förskoleverksamhetens roll är särskilt viktig, eftersom grunden för additiv tvåspråkighet (dvs. inläring av ett andra språk som inte sker på bekostnad av det första språket), läggs under ett barns tidiga barndom och förutsättningarna försämras med stigande ålder” (Regeringens proposition 2008/09:158).

Barn som tillhör ursprungsbefolkningar eller minoritetsgrupper har därmed lagstadgad rätt till sitt språk och sin kultur.

Mål och åtgärder

Vualtjeren tjjelte ska erbjuda samiska barn förskoleverksamhet helt eller till en väsentlig del på samiska. En stabil samisk språk-, miljö och kulturbaserad förskoleverksamhet stärker barnens samiska identitet och även förskolan blir en trygg samisk språk- och kulturdomän.

- Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i förskola där förskoleverksamheten bedrivs helt eller till en väsentlig på samiska
- Samråda med föräldrarna om den samiska verksamhetens organisering
- Aktivt verka för att det ska finnas personal med samisk språk- och kulturkompetens
- Beakta kunskaper i samiska och övriga nationella minoritetsspråk vid nyrekryteringar, kunskaper i nationella minoritetsspråk och kultur ska anges som en merit i platsannonser.

Modersmålsundervisning och integrerad samisk undervisning

Enligt skollagen har alla barn och unga med ett annat modersmål än svenska rätt till modersmålsundervisning i grund- och gymnasieskolan (1994:1194). Barn med samiska som modersmål ska få modersmålsundervisning även om det bara en elev som begär det och oberoende om språket används som dagligt umgängesspråk i hemmet.

Vuoltjeri tjelte har i dagsläget avtal med Sameskolstyrelsen om integrerad samisk undervisning i de samiska språken och sameslöjd. Den omfattar grundskolans alla årskurser och är ett tillägg till samiska som modersmålsundervisning.

Mål och åtgärder

I Vuoltjeri tjelte ska det samiska språket och den samiska kulturen ska vara en naturlig del av skolverksamheten. Skolmiljön ska vara tilltalande och fri från fördomar, mobbning och diskriminering. Alla barn, oavsett etnisk tillhörighet, ska känna lika värde.

- Varje elev ska efter genomgången grundskola ha kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.
- Aktivt verka för att finna lämpliga lärare med goda kunskaper i samiska, om lärare med adekvat utbildning saknas överväg distansundervisning.
- Samiska elever ska få tillgodogöra sig traditionell kunskap på annan plats än skolan, så kallad ”*Jieleme biejjie/ Eallin beaivvit*”.

Samisk äldreomsorg

Rätten att få använda sitt modersmål även inom äldreomsorgen är betydelsefull av flera skäl. Det primära är att kunna kommunicera med personal och sin omgivning. Det är vetenskapligt bevisat att det språk som man senast har lärt sig kan försvinna med åldern, medan däremot kunskaperna i modersmålet består. Att vistas i en miljö där personal och boende talar ens modersmål och har gemensamma erfarenheter kan betyda mycket för den som är äldre och kanske sjuk. I detta sammanhang är inte bara den språkliga delen utan också de kulturella symbolerna och värdena mycket viktiga. Att kunna följa med vad som sker i Saepmie kan ha stor betydelse för den enskilda brukaren just för känslan av sammanhang. Brukaren känner sig delaktig i ett sammanhang som är förståeligt och meningsfull för dem (KASAM). Alla samer talar inte samiska men har en stark samisk identitet och kulturtillhörighet.

Vualtjeren tjielte är en samisk förvaltningskommun och ska därmed erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska. Om kommunen har tillgång till personal som behärskar meänkieli, finska, jiddisch, eller romani chib ska även den servicen och omvårdnaden erbjudas om någon begär det.

Mål och åtgärder

Vualtjeren tjielte ska erbjuda alla, oavsett etnisk tillhörighet, en värdig och trygg omsorg på ålderns höst. Kommunen ska ansvara för att samiska brukare ska kunna upprätthålla sin kulturella identitet genom språk, miljö samt mat.

- Beakta kunskaper i samiska och övriga nationella minoritetsspråk vid nyrekryteringar, kunskaper i samiska och samisk kultur ska anges som en merit i platsannonser
- Utveckla rutiner för att informera potentiella brukare om rättigheten till service och omvårdnad på samiska
- Kontinuerligt utbilda vård-och omsorgspersonal om samer och samisk kulturförståelse
- Anordna träffar för äldre samer, utanför äldreomsorgen, i kommunen i syfte att informera om rättigheter enligt minoritetslagen och inventera behov och önskemål.

Utbildnings- och informationsinsatser

”En grundförutsättning för att den enskilde ska kunna hävda sina rättigheter är att ansvariga tjänstemän på lokal, regional och nationell nivå som ska bistå allmänheten, är tillräckligt insatta i rättighetslagstiftningen och att de informerar allmänheten om gällande regler på ett korrekt sätt” (Regeringens proposition 2008/09:158).

Mål och åtgärder

Vaultjeren tjjelte ska informera kommunens personal, politiker, samer, övriga nationella minoriteter och den breda allmänheten om de lagstadgade rättigheter som LoNM 2009:724 innebär.

- Kontinuerligt informera och utbilda kommunens personal och politiker om samernas rättigheter och kommunens skyldigheter.
- Informera samer och övriga nationella minoriteter om deras rättigheter

Revitalisering av det samiska språket

”Minoritetsspråken är en viktig del av de nationella minoriteternas identitet och kulturarv. Minoritetsspråken är genom sin långa historiska närvaro också en levande del av vårt svenska kulturarv” (Regeringens proposition 2008/09:158).

Samiskan är ett hotat språk men det finns goda förutsättningar att vända den negativa utvecklingen under förutsättningen att aktiva revitaliseringsåtgärder omedelbart sätts in. Det krävs insatser från samhällets sida för att höja språkens status och skapa ett mer språkbevarande klimat.

Mål och åtgärder

Vaultjeren tjjelte ska stödja, främja och synliggöra de samiska språken enligt Regeringens proposition 2008/09:158 som slår fast att utgångspunkter för den minoritetspolitiska reformen ska vara att majoritetssamhället ska bidra till minoritetsspråkens överlevnad och utveckling genom att skapa ett språkbevarande klimat samt bistå med konkreta verktyg för revitaliseringen.

- Stimulera till att den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt minoritetsspråk
- Främja språkrevitaliserande insatser, även till samer som har samiska som ett tyst språk
- Främja samiska alfabetiseringsinsatser (insatser för att stärka vuxna samers läs- och skrivkunnighet).

Samisk kultur

Vuoltjeren tjjelte ska främja och uppmärksamma den samiska kulturen.

Mål och åtgärder

Ett ökat samiskt kulturutbud för den samiska befolkningen vilket också synliggör och ökar kunskapen om samisk kultur.

- Skapa samiska mötesplatser som naturligt främjar den samiska kulturen
- Utöka utbudet av samiska kulturarrangemang

Finansiering

Vuoltjeren tjjelte har under åren 2012 - 2024 erhållit 660 000 kronor per år i statsbidrag för de merkostnader som den nya lagstiftningen medfört. Viktigt att notera är att statsbidraget inte ska bekosta det kommunen är skyldiga att genomföra.

Mål och Åtgärd

Vuoltjeren tjjelte ska arbeta för en höjning av statsbidraget för att kunna utveckla det minoritetspolitiska arbetet.

Uppföljning och återrapportering

Vuoltjeren tjjelte är skyldig att årligen rapportera arbetet till Sametinget, som tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm, har regeringens uppdrag att följa upp tillämpningen av LoNM 2009:724.

För att kunna följa upp kommunens mål och riktlinjer enligt denna handlingsplan krävs att förvaltningarna/enheterna ansvarar för att redovisa genomförda insatser till samordnaren för vidarebefordran till uppföljningsmyndighet.

Bakgrund till minoritetspolitiken

Den svenska minoritetspolitikens mål är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som politikområde inom den svenska statsbudgeten. Romer, judar, samer, sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken är romani chib (alla varieteter), jiddisch, samiska (alla varieteter), finska och meänkieli (alla varieteter).

Samerna har en särställning i egenskap av ursprunglig befolkning i Sverige (urfolk). I oktober 2010 fastslog Sveriges regering att samerna är ett ursprungligt folk i grundlagen. FN:s generalförsamling har antagit en deklaration om urfolkens rättigheter (2007), urfolksdeklarationen.

”Urfolksdeklarationen säger bland annat att urfolk har rätt till eget språk och utbildning i sin egen kultur och på sitt eget språk, rätt att delta i beslutsfattande som berör deras rättigheter och rätt att utveckla sina egna beslutsfattande institutioner” (Nationella minoriteters rättigheter: en handbok för kommuner, landsting och regioner).

För att tydliggöra barnens rättigheter har barnkonventionen antagits som lag i Sverige och trädde i kraft den 1 januari 2020, Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197). Lagen nämner särskilt barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller tillhör urfolk i artikel 30:

“ I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.”

Regeringens slutsats är att det behövs ett medvetet arbete för att integrera ett minoritetsinriktat tankesätt i kommuners och myndigheters arbete med dessa grupper. Utvecklingen av minoritetspolitiken är en fortlöpande process där insatser för att stärka och skydda de nationella minoriteterna ska ingå som en naturlig del i samhällets åtaganden gentemot medborgarna.

Vualtjeren tjjelte ingår i ett så kallat förvaltningsområde för samiska och har således förstärkt skydd för det samiska språket. I dagsläget (2024) ingår 26 kommuner i förvaltningsområden för samiska språket: Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokom, Luleå, Lycksele, Malå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Sundsvall, Stockholm, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Örnsköldsvik och Östersund.

Innehållet i prepositionen ligger till grund för Vualtjeren tjjelten handlingsplan.

”Majoritetsmedborgarnas ökade kunskaper kan förväntas öka förståelsen för de nationella minoriteternas behov och skapa en ökad respekt och öppnare och mer positiv attityd till användning av minoritetsspråken” (Regeringens preposition 2008/09:158).

Det samiska språket

Samiska tillhör den finsk-ugriska språkfamiljen. Det samiska språket har historiskt varit ett talspråk och skriftspråken kom först på femtiotalet och senare. I Sverige har vi fem godkända ortografier; sydsamiska, nordsamiska, lulesamiska, umesamiska och pitesamiska. Det finns ingen tillförlitlig statistik på hur många som är samisktalande. Men enligt FN-organet UNESCO är alla samiska språk klassade som hotade språk. Lule- och sydsamiska har få talare och klassas som allvarligt hotade medan ume- och pitesamiska klassas som akut hotade. Flest antal talare har nordsamiska. Minoritetsspråklagstiftningen anger samiska som ett språk och omfattar samtliga varieteter som talas i Sverige (syd-, ume-, pite-, lule- och nordsamiska).

Språksituationen inom Vuoltjeren tjielte

Vuoltjere ligger inom sydsamiskt språkområde, vilket i stora drag omfattar Västerbotten, Jämtland, delar av Härjedalen och Dalarna samt motsvarande områden på norska sidan.

Inom kommunen talas även nordsamiska. Under 1930-talet kom nordsamisktalande familjer till Vilhelminaområdet som en följd av statens tvångsförflyttningar av renskötarfamiljer från Karesuandoområdet.

I Vuoltjeren tjielte är både syd- och nordsamiska hotade språk på grund av att det finns få modersmålstalare och få samiska arenor. Dessutom har språkbytesprocessen inom båda språken gått långt vilket innebär att användandet av ett minoritetsspråk minskar till förmån för majoritetsspråket. Situationen har bland annat uppkommit på grund av den språkpolitik som förts i Sverige under framförallt 1900-talets första hälft. ”*Den språkliga kedjan mellan generationerna är i många fall bruten eller försvagad*”. (Regeringens proposition 2008/09:158: från erkännande till egenmakt: regeringens strategi för de nationella minoriteterna, Stockholm, 2009)

Glädjande nog har intresset för att återta och/eller utveckla sitt samiska språk ökat och det revitaliseringsarbetet har påbörjats inom Vuoltjeren tjielte med hjälp av LoNM 2009:724. Revitalisering innebär förutom att lära sig/utveckla sitt samiska språk också om att medvetandegöra språkliga rättigheter, språkets roll i den samiska kulturen, attityder och hur omvärlden fortfarande påverkar och har påverkat samernas egen bild av det samiska språket och den samiska kulturen.

Samiska som både första och andra språk existerar inom Vuoltjeren tjielte, vilket också ställer högre krav på den samiska utbildningen. Förstaspråkstalare har fått lära sig samiska som sitt första språk hemma medan andraspråkstalare vanligtvis lär sig samiska som sitt andra språk via skolans utbildningssystem.

Samer i Vuoltjeren tjielte

Det bor många samer i Vuoltjeren tjielte. Exakt antal är inte känt då det är förbjudet med etnisk registrering.

Samebyar

Samebyn är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som regleras i rennäringslagen. Inom Vuoltjeren tjielte finns det två samebyar, Vilhelmina södra och Vilhelmina norra.

Vilhelmina södra sameby

Vilhelmina södra sameby är den sydligaste fjällsamebyn inom Västerbottens län och belägen inom Vuoltjeren tjielte. Samebyn har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen inom Dorotea och Vilhelmina kommuner.

Vinterbetesmarkerna omfattar Åsele, Strömsund, Sollefteå, Kramfors och Örnsköldsviks kommuner. Vilhelmina södra sameby består av ca 20 rennäringsföretag.

Vilhelmina norra sameby

Vilhelmina norra sameby är den andra samebyn inom Vuoltjeren tjielte, den ligger direkt norr om Vilhelmina södra. Samebyn har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen, inom Vuoltjeren tjielte och vinterbetesmarkerna omfattar Åsele, Bjurholm, Nordmaling och Örnsköldsviks kommuner. Vilhelmina norra sameby består av ca 23 rennäringsföretag.

Sameföreningar

Faepmien saemien siebrie

Föreningen är Saepmies/Sápmis äldsta samiska lokalförening som bildades år 1904, vilket är en viktig händelse i den samiska organisationshistorien. Föreningen arbetar med kulturella frågor, med syfte att öka intresset och kunskapen om den samiska kulturen.

Faepmie saavreme siebrie

Föreningens huvuduppgift är att främja idrottsverksamheten för den samiska befolkningen i kommunen. De arrangerar olika aktiviteter och samiska idrottsarrangemang.

Vualtjeren saemien siebrie

Föreningens syfte är att värna och utveckla samiskt liv, språk och tradition i området. Föreningen har ett sameviste på Kyrkberget som består av kåtor, bodar och timmerhus.

Referenser

Regeringens proposition 2008/09:158: *från erkännande till egenmakt: regeringens strategi för de nationella minoriteterna*, Stockholm, 2009

SFS 2009:600, *Språklag*

SFS 2009:724, *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*

SFS 2018:1367 *Lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*

SFS 2018:1197 *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*

SFS 2019:938 *Lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*

SFS 2010:800 Skollagen 8 kap 10 §

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

Strandberg, A. *Nationella minoriteters rättigheter: en handbok för kommuner, landsting och regioner*, Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholm, 2011

Antonovsky, A. *Hälsans mysterium*.1991. Stockholm: Natur och kultur.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724 med författningskommentarer: <https://www.minoritet.se/5102>